

44

EXAMEN
MIRACVLI LEGIONIS FVLMI-
NATRICIS

CONTRA
THOMAM WOOLSTONVM.

DISSERTATIO III.

QVAM
PRAESIDE
SIGISM. IACOBO BAVMGARTEN
THEOL. D. ET PROFESS. ORDIN.
D. AVG. MDCCXXXI.

H. L. Q. C.
DEFENDET
ARETIN ISRAEL BANDELOW
MAGDEBVRGENSIS

HALAE MAGDEBVRGICAE
SVMTIBVS IO. ANDR. BAVERI, MDCCXXXI.

EXAMEN
MIRACULI REGIONIS EYLM
MIRACULI
CONTI
THOMAM WOOLSTONVM

PRÆFATIO
SIGISM. JACOBI BAYMGARTEN
THEOL. DICT. OVIENS. PRIN.
B. AVO. M. DCC. LXXIII
WOLSTONVM
MIRACULI
SIGISM. JACOBI BAYMGARTEN

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LVII

§. XXXXI.

Alter testis CLAVDIVS APOLLINARIS (§. XXXIII. III.) continuatur
idem examen. ne aequari quidem hac in re TERTVLLIANO poterit, tantum abest vt ipsi praefatur. Verustior quidem est et tempore proprius ad rem controuersam accedit, loco tamen et vitae genere aequae saltem si non magis abfuit ab occasione habendi huius notitiae quidquam a testibus oculatis et plene immediatis (1). Ipse certe EVSEBIVS multum auctoritatis detrahit eius testimonio, quum verba ipsius recitat, neque librum vnde desumerit excitat, quod vtrumque alias eidem solemne est, et immediate post hanc allegationem in TERTVLLIANO producendo factum est, cui praeterea praerogatiuam tribuere videtur, dum *μαρτυρὸν δὲ τούτων* ait *ἔνεον ἂν ἀξιόλογον ὁ Τερτυλλιανὸς*, quibus verbis si non fide indignum APOLLINAREM, TERTVLLIANVM saltem ea digniorem haud obscure pronuntiat, atque hac re efficit, vt alterutrum suspicentur qui a credulitate abhorrent, librum hunc APOLLINARIS, vel ab ipso numquam lectum, quum scriberet certe non inspectum, vel sublestae fidei visum fuisse (m). Quidquid vero

I

de

(1) APOLLINARIS, quem graeci APOLLINARIVM scribunt, *hierapolitanus* episcopus fuit in *Asia* sub M. ANTONINO VERO celebris. De quo agit HIERONYMVS *de vir. illustr.* c. XXVI. et ex illo HONORIVS *Augustodunensis de script. eccles. lib. I. cap. XXVII.*

(m) MOYLIVS l. c. (prooem. c.) p. DCCLXV &c. tria conicit, *primum* quum omnes APOLLINARIS libri ab EVSEBIO vili eodem teste scripti fuerunt ante natam MONTANI sectam, atque adeo etiam ante quam hoc miraculum contigerit, praeter vnum illum, quem montanistis opposuit, admodum improbabile videri mentioni in hac montanistarum oppugnatione locum fuisse opportunum; *deinde* aliorum fide, APOLLINAREM excitantium, EVSEBIVM ad illum prouocare potuisse; ipsum *tandem* librum, si quis existerit sub APOLLINARIS nomine, qui hanc rem narrauerit, subdititium fuisse, idque silentio reliquorum scriptorum omnium, praeter recentiores XIPHILINVM et NICEPHORVM, eundem tamen ex EVSEBIO allegantes, comprobari, quum vix verisimile putandum sit nullam grauissimi huius testis coacti rationem fuisse habitam. Vereor tamen vt has coniecturas oculo-rationibus persuadeat, qui facile perspicent quam multis exceptionibus infirmari

LVIII DE MIRACULO

de eo fenserit EVSEBIUS, ipsum testimonium allegatum sola denominatione legionis *fulminatricis* nititur, unde haud improbabili coniectura enascitur APOLLINAREM, si quid huius rei scripsit, eam ex rumore victoriae inusitatae et diuinitus concessae per orbem romanum vagato habuisse, atque illorum opinionem, qui precibus christianorum hoc beneficium tribuerunt, diuinando copulasse cum legionis in vicinia dispositae (n) appellatione, quam ex hac occasione ipsi inditam arbitratus fuerit, eodem ratiocinio vsus, quod XIPHILINUS postea ex hoc ipso sorte APOLLINARIS loco, mirifice vsit et exceptione maius existimauit (§. VII).

§. XXXXII.

suspicio credulitatis testium.

Restat tertia obieccio, qua fidem testibus huius miraculi secure habendam infirmatum eunt illius aduersarii (§. XXIII. XXXVII.), dum eosdem credulitatis suspectos reddere conantur. Vbi tria agunt, qui illam his testibus dicam scribunt. *Primum* indubium esse, et extra controuersiam positum pronuntiant veterimos ciuitatis christianae doctores in vniuersum omnes a credulitate

infirmari possint. Maiori iure idem EVSEBIUM vituperat post VALESIVM, quod citationem expressam neglexerit, eaque in re RINGIVM habuit consentientem l. c. p. DCCLXVIII, qui tamen ipse noua coniectura ad amoliendam tertiam MOYLII suspensionem excogitata plus detrahit huic testimonio, quam forte intendit, dum suspicatur EVSEBIUM in nomine auctoris lapsum fuisse. Ea enim ratione vix quidquam valebit auctoritas incerti hominis, quem penitus ignoramus. (n) Historia stationum huius legionis XII seu fulminatricis a MOYLIO l. c. (proem. c.) p. DCCLX &c. et DCCLXVIII &c. studiosissime confirmata abunde demonstrat eam a VESPASIANI tempore in Cappadocia seu Armenia minore dispositam fuisse per saecula bene multa, unde non solum conicit GREGORII Nyssemi errorem fluxisse, qui sine XIPHILINI APOLLINARIS narratione, siue propria coniectura seductus miraculum, ut in Armenia non Pannonia aut Germania patriatum perhibere videtur (§. V), verum etiam p. DCCLXXXIII non improbabilius colligit, non miraculum legioni nomen dedisse, quod indubie iam dudum gesserat, sed nomen legionis effecisse, ut ea miraculum hoc praesidio attribueret suis a Deo crederetur obtinuisse. Quam coniecturam argumentorum XIPHILINI (§. VII) ratio apprime comprobat, ad solam hanc denominationem redeuntium.

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LVIII

dulitate praecipitatoque consensu in rebus e re sua fore visis non satis abhorruisse innumerosque subditios libros, spurias et sublestaes fidei narrationes atque indubia commenta obrudi sibi, atque adeo misere imponi passos fuisse. Qua in re, qui hanc accusationem modestius et speciosius struunt, atque leuissime proponunt, a nobis inexcusatus peccari existimant superstitiosa assentatione, quam ab ipsis uerustioribus scriptoribus, qui et temporum culpa a feueriori veri certique disciplina destitutorum, et abundantiori candore nimiaque integritate a fraudum suspicione credendique difficultate alienissima, in hunc errorem inciderint (o). *Deinde* peculiarem hanc litem aduersus principes miraculi testes TERTVLLIANVM et APOLLINAREM (§. XXXIII) instruunt, eosque credulitatis inculant. Priorem criminantur leuitatis huius suspectum ac reum se fecisse, tam inexcusabili delapsu in partes MONTANI pertinacique somniorum et vaticiniorum a factione infrunita iactorum defensione, quam narrationibus rerum bene multarum non a vero tantum certoque sed ipsa uerisimilitudine remotissimarum, in quibus prouocatio ad acta PILATI TIBERIO transmissa huiusque rogationem de CHRISTO in deos referendo (p) emineat. Posteriores vero negant a nobis omni librorum ab ipso scriptorum copia destitutis diiudicari posse, quantum satis est ad iustum

I 2 aucto-

(o) Huc redeunt quae LARROQVAVS (§. XXIII. e) p. DCX, DCXXIII & c. protulit, et MOYLIVS (prooem. c) p. DCCCLVIII & c. et DCCCLXXVII & c.

(p) TERTVLLIANI *apol.* Vet. c. XXI. Sic sollicitant TERTVLLIANVM LARROQVAVS l. c. p. DCXXV & c. et MOYLIVS l. c. p. DCCCLXII & c. cui polteriori nollem duriora quaedam uerba excidisse scriptori plus dedecoris allatura quam grauissimo auctori, quem calumniatur, atque hominem *anicularum somniis et uisionibus deditum, uanum, summopere leuem et credulum atque sanarum turpiter errantem* non sine supercilio et bile pronuntiat, NIC. MALEBRANCHII suffragio parum iuandus, cuius auctoritatem ex *lib. II de inquirenda ueritate part. II. cap. III* p. ed. lat. CLVI & c. excitat. Nemo enim, cui MALEBRANCHIUS uel mediocriter notus est, ipsius sententia standum esse arbitrabitur in diiudicandis uitiis imaginationis et ingeniorum fanaticismo.

LX DE MIRACVLO

auctoritati testimonioque ipsius pretium statuendum, amolendamque suspicionem, si non fraudis, credulitatis certe, quam ipsa haec narratio, quae ex ipsius libris sola aetatem tulit atque aperte falsa est, oculatori cuius indubie faciat, et cui ipse EVSEBIVS parum tribuere videatur pertinaci silentio, quo non solum hoc loco (§. III) ipsius verba reticuerit, recitato licet TERTVLLIANI recentioris testimonio, verum etiam alibi (q) praeterierit contra consuetudinem excerpti veterum monumenta (r). *Tertiam* credulitatis actionem reliquis scriptoribus intendunt, hos auctores in prohibendo miraculo secutis. Quae multiplex est. Nam et EVSEBIVM eius rei testem (§. III. IIII) hac suspitione onerant (s), et GREGORIVM NYSSENVM (§. V), et OROSIVM (§. VI), et XIPHILINVM (§. VII), quos, imprimis secundum et tertium, eximios prodigiorum helluones fuisse, atque in fabulis insulsiſſimis auidabliguerendis concoquendisque mirifice excelluisse arbitrantur (t).

§. XXXXIII.

eadem exami-
natur.

Grauiſſimas has accusationes si temere et sine examine admitteremus, veremur ne ipsa facilitate praecipitataque assensione leuiſſimae credulitatis maculam contrahamus, de qua veteribus inuenda laboratur. Quare opus omnino est, vt defensio audiatur rationesque subducantur, quibus illi criminationi vel obuiam iuerunt, qui miraculo patrocinantur, vel satisfieri posse atque debere existimant, qui a partium studio abhorrent. Quae ad duplex responſionum genus redeunt. Vnum omni huic accusationi in vniuersum

(q) *hist. eccl. lib. IIII c. XXVII et lib. V. c. XVIII.*

(r) Eo recidunt accusationes LARROQVANI p. DLXXVIII &c. et MOYLII p. DCCCLVI.

(s) Stomachosius iterum MOYLIVS p. DCCCLXI sic scribit: *nec EVSEBIVS nec vllus alius antiquorum e Christianis scriptorum tanti mihi est, vt in asserenda eius probitate atque ingenuitate multum consumere velim diligentiae. vellem excusare mihi semper EVSEBIVM liceret.* Nobis certe id licebit, quidquid antiquitatis christianae fastidiosius iudicibus videatur. Neque hoc gladio opus erit ad nodum secandum.

(t) Eo tendunt quae LARROQVANVS profert p. DCII &c. DCVIII &c. et MOYLIVS p. DCCCLVIII &c.

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXI

sum officit, alterum ad singula oppugnationis capita retundenda pertinet. In *priori* ordine quatuor comparent argumenta. *Primum* credulitatem, quae vel ex simplicitate et ingenuitate hominum apertorum et fraudis infidiarumque ignarorum, vel ex feueriorum litterarum inscitia rerum naturalium ignoratione artiumque imperitia enascitur, atque ab illa quae vel ex leuitate animi ad verum falsumque indifferentis, vel coeco pertinacique partium studio proficiscitur longissime differt, nihil infirmare sed augere potius fidem testimoniorum in rebus gestis enarrandis, iisque perhibendis, quae in sensus incurrunt, atque adeo in relatis etiam aliorum fideliter referendis; licet auctoritatem illorum vehementer imminuat in diudicandis rerum caussis, subducendis rationibus, inuestigandisque finibus: plus *praeterea* efficere hanc impugnationem veterum scriptorum populi christiani, quam ipsi vituperatores intendant, atque proinde ex illis argumentis esse, quae, dum demonstrationem excedunt, nihil quidquam omnino euincant; conclamandum enim esse de omni conuictione fideque non solum in antiquitate christiana, miraculis saltem rebusque laudabilibus et raro obuiis, verum etiam in vniuersa rerum olim gestarum in primis quotidianarum historia, si testimoniorum auctoritas a dicacioribus huiusmodi cauillationibus penderet, quas nemo vnus grauissimorum antiquitatis, ne cultissimae quidem, scriptorum effugere posset: ipsi *porro* causae, quae nunc agitur, ab accusatoribus parum consuli criminosa hac impugnatione, planeque suspectam fieri si obtineri nequeat sine his arietibus machinisque ad conuellendam subruendamque scriptorum antiquiorum in vniuersum omnium fidem comparatis, indubiis desperatae causae indicibus: neque *tandem* illa obrestitutione opus hic esse ad litem dirimendam, atque non solum satis superque, sed melius etiam atque felicius declinari auctoritatem scriptorum christianorum reliquis obiectionibus missa hac credulitatis accusatione, quae tantum absit a veritate miraculi labefactanda, vt infirmando reliquas obiectiones grauiores verioresque eam potius corroboret; magis enim detrahi de fide illius, si et EVSEBIUS subdubitasse dicatur de veritate rei ab aliis narratae (§.XXXIII. y),

et ipse TERTVLLIANVS negetur ea perhibuisse, quae miraculi defensores ipsi tribuunt (§. XXX. XXXX), et reliquorum scriptorum christianorum silentium vrgeatur (§. XXIII), quam si haec leuitatis accusatio difficilior et periculiosior attentetur.

§. XXXXIII.

examen hoc
continuatur.

In *posteriori* ordine responsonum per singulas accusationes eundum et inuidiosissimis criminationibus satisfaciendum erit. *Prima* illarum antiqui scriptores christiani omnes communiter petuntur, atque de credula leuitate deferuntur (§. XXXXI). Quod, ne quid grauius dicamus, temere omnino et incogitanter fit, nec sine grauissima leuitate. Homines esse non deserunt prisci christiani errandi periculo non immunes, quibusque bene multa humanitus acciderunt, quod quis quaeso vnquam negauit? Non aequali valuerint sagacitate mentisque acie, neque eandem semper adhibuerint circumspectionem, vt ipsi reliquis vigilantiores et oculatiores subinde dormitauerint. Fuerint nonnumquam circumuenti falsique et in errores inducti aliorum fraude ipsaque veri specie, a qua quotusquisque, fraudum inprimis ipse imperitor, satis sibi semper cauebit? Valebitne harum rerum quidquid sit, ad traducendum omnem ordinem hominum reliqua optimorum, veri rectique cum vitae discrimine studiosissimorum, atque de genere humano erroribus debellatis immortaliter meritorum? Iniquissime ageretur cum mortalibus ipsaque virtute et veritate, quae vtraque ex orbe terrarum proscriberetur, si ex vno alteroue hominis facto peculiari, omnis et perpetua illius indoles, immo totum hominum genus omnisque societas, ad quam pertinet, diiudicaretur. Neque exempla commentorum, ad quae maxime prouocant accusatores, vt fidem cauillationis faciant, rem efficiunt cui destinantur, sed contrarium demonstrant. Ipsa enim illorum falsitas cum ex silentio coaeuorum scriptorum, et nouitate fabulae, tum ex testimoniis eorum, quae illam euertunt, comprobari debet; quod euidenter satis scriptorum fidem, verique studium supponit atque euincit (u).

Alter

(u) Feliciter id demonstrauit FRICKIUS (§. XX. r) §. XII in exemplo uolatus

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXIII

Altera accusatione TERTVLLIANVS et APOLLINARIS sollicitantur (§. XXXXII). In priore illum profecto oporteret gnauius leuem et credulum esse, qui contra CYPRIANI, EVSEBII, AVGVSTINI, HIERONYMI innumerorumque et antiquiorum et recentiorum suffragia honorifica, licet naeuos ipsius non ignorauerint aut dissimulauerint, vnus et alterius hominis partium studio supercilioque suspecti aut seruore disputandi abrepti mordacibus dictariis stare vellet. Verum, ne auctoritatibus causa haec perperam agi videatur, de argumentis propius dispiciendum est. Quae vtut alia omnia efficiant demonstrentque TERTVLLIANVM et obscuritate insigni laborare et incaute de rebus diuinis scripsisse, aut si maui errasse, subinde et austerum suspicacem difficilemque fuisse, neque bile in aduersarios caruisse: varium certe leuem credulum fuisse aut impostorem fide indignum, ne verisimile quidem faciunt, tantum abest, vt euincant, si a delapsu in montanismum discesseris, et prouocatione ad acta PILATI et TIBERII rogationem, quae aliquam speciem habere videntur certo disparituram, si curatius examinentur. MONTANI et asseclarum secessio a reliquo christianorum coetu, siue praetextu, siue serio licet praepostero et male locato studio instaurandi priscam ciuitatis sacrae puritatem praestantiamque facta duplex discrimen doctrinarum factioni propriarum constituebat, vnum seuerioris disciplinae cum multiplici rigore rei sacrae priuatae et publicae, alterum donorum extraordinariorum spiritus diuini, vaticiniorum inprimis seu inspirationis in populo Christi necessariorum, quod in vtroque rem christianam a pristina felicitate decidisse conquerebantur. Quem praetextum separationis, speciosum vtrumque sub initiis maxime et antequam falsitas iactatorum a secta vaticiniorum appareret, eo inprimis tempore, quo neque miracula in populo CHRISTI penitus obsoleuerant, neque recens memoria donorum perierat, quibus patres proximique maiores gauisi fuerant, TERTVLLIANVS amplecti et sectari potuit sine vecordia mentisque motae aut ani

mi
 latus SIMONIS magi, quod LARROQVAVNE, vt exstantissimum excitauerat ad credulitatem antiquitati christianae exprobrandam,

mi fanatici significatione. Neque admodum falsum iri arbitramur, qui ad excusandum TERTVLLIANVM coniecerit, tum exteris factionis sectatoribus primis, qui a Phrygia, sede illius, longius abfuerunt vaticinia pleraque aut penitus incomperta, aut fama, prout solent longinqua magnificentius narrari, non sine fuce relata fuisse, vt vel sola seueritate religiosa inducti nomen ipsi dede- rint, vel reuelationibus vage et speciose narratis fidem adhibue- rint sine sanae mentis iactura (v); tum etiam TERTVLLIANI secessionem nouam a reliqua *Montanistarum* turba, quae *Tertullia- nistis* ortum dedit, hominis difficillimi grauissimique alienationi a vaticiniorum sublestorum cumulatione tribui debere. In morum enim cultusque religiosi seueritate a se sociorumque austeritate nun- quam desciiuit, quare in altera doctrina sectae propria secus ac reli- qui sensitse verisimillime videtur. Altera accusationis demon- stratio, qua LARROQVANVS (§. XXXXII. p) mirifice effertur in cleuanda TERTVLLIANI fide facilius euanesceat. Neutra enim res TERTVLLIANO soli obiici iure, aut indubie falsa dici pot- est. Ad acta PILATI, et EVSEBIVS, et OROSIVS, et EPI- PHANIUS, et ex quorumdam sententia ipse IUSTINVS *martyr* prouocant; rogationem TIBERII duo priores aequae commemorant. Neque patronis recentissimis caruit vtraque narratio, qui earum causam sic egerunt, vt lis sub iudice adhuc esse, neque facile perditum iri videatur, TERTVLLIANI saltem fides et au- thoritas

(v) Nollem equidem cum MOYLIO (§. XXXXII p) *montanistarum* causam cum recentiorum prophetarum omnique fanaticorum turba nouissima eandem dicere, aut quosuis et singulos sectae, quae aliquidi fanatici trahit, assecclas indiserete fanaticos infuscosque et mente turbatos pronuntiare. Quod in factione MONTANI alia opportunitate demonstrari poterit. Quare nec admodum hic laborandum nobis esse putamus de tempore scripti apologetici, licet MOYLIVS in illo constituendo errauerit vt TERTVLLIANVM, postquam ad MONTANI partes transferat, haec scripisse euinceret, quod s. ven. MOSHEMIVS demonstratum dedit (§. II. f). Nostra enim non solum nihil refert, fuerint scriptor iam MONTANI asseccla nec ne, verum etiam prius liberalissime largimur si- ne causae detrimento. conf. IO. WILH. HOFMANNI, diss. qua *Tertulliani*

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXV

Fortitas nullum exinde detrimentum capere possit (w). In APOLLINARI autem diiudicando (§. XXXXII) valde veremur, ne temere leuiter et inique agatur, si vel nostris temporibus, quibus libri ipsius omnes dudum perierunt, causa incognita credulitatis falsique damnerur, vel ex vno loco sine verborum ipsiusmet scriptoris recitatione allegato sublestae fidei suspectus pronuntietur, vel recentiorum suspiciones intempestiuae omnino contra oculatorum hominum suffragia audiantur, sententiisque praeferantur et EVSEBII (§. III, XXXXII, q) et PHOTII (x), quas libris scriptoris lectis examinatisque tulerunt. Parum praeterea mouemur omissione recitationis verborum scriptoris huius apud EVSEBIUM, quae cum varias causas alias habere potuit, tum ad hanc litem dirimendam tracta et multa supponit, quae probari nequeunt, et plus efficeret, quam intenditur, grauissimorumque scriptorum, quorum fragmenta in EVSEBIO non apparent, auctoritatem satis iniurie ipsiusque ingratis sollicitaret. Neque iniquitate carere existimamus, plus tribui silentio et omissioni EVSEBII hoc in loco (§. III), quam disertae ipsius testificationi alibi obuiac (y).

K

§. XXXXV.

tulliani, quae supersunt omnia in montanisimo scripta videri demonstratum iuit §. VIII.

(w) Et veterum loca allegata et recensionem scriptorum locupletem a quibus vtraque narratio, et impugnatur, et defenditur exhibent TOB. ECKHARDVS in *testimonis non christianorum de christo* c. III. §. III. VI. XI. p. LXXXIII &c. et reit. GOTTL. FRID. GVDIVS in *pagano christiano- rum laudatore sect.* I. c. II. §. II et III p. XXXIII &c. Defensoribus ab vtroque commemoratis addi possunt IO. PEARSONIVS *lect. in act. apost.* III §. III et III §. XIII *oper. posth.* p. L &c. et LXIII &c. vbi impugnationi TAN. FABRI ep. XII *lib. II* satisfit, THOM. WOOLSTON, cuius *diss. de Pontii Pilati ad Tiberium epist. circa res Iesu Christi gestas per mystagogum Londini* prodit an. MDCCXX, IO. FRICKIVS (§. XX. v) §. XIII, et celeberr. MOSHEMIVS *instir. hist. christ. mai. saec. I part. I. c. III §. VIII. p. CVIII.*

(x) *Bibliorb. cod. XIII p. v ed. hoeschelianae*, vbi sic pronuntiat: ἀξιόλογος δὲ ὁ ἀνὴρ καὶ θεράσει ἀξιολόγῳ κερχημένος.

(y) *Hist. eccles. lib. III c. XXVII et XXVI* vbi ipsum MELITONI similem pronun-

§. XXXV.

idem finitur.

Restat *tertia* accusatio contra reliquos scriptores antiquos APOLLINARIS et TERTULLIANI auctoritatem secutos in commemorando miraculo (§. XXXII). Vbi tamen ipsi actores faciunt, ut litem plane non contestemur. Primum enim in numero testimonium christianorum incundo vehementer postulant, et iure quasi exigunt, ut nulla plane horum scriptorum, qui ab antiquioribus relata referunt, ratio habeatur; atque ad paucitatem testimonium speciosius vrgendam valde asseueranter pronuntiant, vno duntaxat teste TERTULLIANO, aut summum duobus, hoc et APOLLINARI fidem miraculi niti, reliquos ad numerum augendum ineptos atque intestabiles esse (z). Qua in re neque nos ipsis admodum refragamur (§. XXXII - XXXIII, XXXVI), quos tamen eam ipsam ob causam in labefactanda horum scriptorum perspicacia et fide nunquam habebunt suffragatores. Satis enim ad rem conficiendam esse arbitramur, illos scriptores intactos inuiolatosque relinqui, neque testimonii in neutram partem profuturi quidquam sollicitari; quum, si vel maxime a vero abesset ipsa narratio, illorum certe inculpatus error foret, qui praeceuntes sequuntur, et antiquiorum fide ab ipsis relata referunt, etiamsi dudum lecta memoriae lapsu aliquantum alterarent. Deinde ipsa falsi actio, quae contra TERTULLIANVM ET APOLLINAREM, ipsumque miraculum intenditur ita comparata est, ut hi testes secundi, EVSEBIVS saltem, sine accusationis detrimento actorumque praeuacuatione, atque interna ab ipsis dictorum pugna et contradictione, vellicari nequeant. Parum certe sibi constarent criminationes, sed aperte inter se committerentur, si tantum EVSEBIO tribueretur, ut ipsius praecudicio et miraculi fides, et principum testimonium auctoritas infirmari, atque ob nonnullas animi subdudicabundi significationes (§. XXXIII. y), ipsumque silentium tam iudicii de APOLLINARI, quam recitationis verborum

pronuntiat, atque de ambobus scribit *διεπρεπὸς ἡμῶν* ζων. cui suffragatio SERAPIONIS *antiocheni* addi potest, qui teste EVSEBIO *lib. V. c. XVIII.* ipsi plurimum desert.

(z) Id agit LARROQUANVS p. DCCCLXV &c. DCCCLVIII &c.

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXVII

verborum ipsius (§. XXXXI. XXXXII) labefactari putaretur, nihilo tamen fecius idem breui post vanus, leuis, et credulus scriptor haberetur. Prius enim omni specie caret, nisi EVSEBIVS admodum sagax fuerit veri certique perquam studiosus, atque naris adeo emunctae et acutae, vt falsum incertum et veri dissimile statim ipsi suboluerit: posterius vero perinde est, ac hebetem illum dicere, obtusum, bardum, stupidum et veri certique, vel insigniter ignarum, vel plane incurium. Quae sane diuersissima et si quae vnquam sibi opposita, qua ratione in vno homines eodemque eius scripto coire et simul confidere possint, nos quidem ignorare fateamur cum ignarissimis. Quare quum prius non solum vnanimi veterum recentiorumque consensione, innumerisque librorum historiae christianae ab ipso scriptorum documentis (a), exploratum habeamus; verum etiam ad vim accusationis intendendam aduersariosque ab inexcusabili leuitate et contradictione vindicandos inseruiat: pace ipsorum fiet, vt posterius falsum esse asseueremus, EVSEBIVMQUE credulitatis absoluamus. Neque aegre feret LARROQVANS alteram criminationem, qua EVSEBIVM vasserimae simulationis fraudisque desert, parum expendi aestimarique. Quidquid enim de versutia EVSEBII accommodandi scriptionem saeculi genio in cumulandis prodigijs comminiscitur, vt e memoria hominum veteris suae defectionis, ac a POTAMONE quondam exprobratae suspicionem deleret (b), ita repugnat et indubiae EVSEBII indoli et tem-

K 2

porum

(a) Quorsum referri debent *primum* exacta auctorum, quos sequitur, allegatio, ipsiisque recitandi eorum verba studium, vt aliquot libri centoni, quam historiae similiore sint, quod non eloquentiae stilique ignorationi, sed fidei hominis tribuendum est; *deinde* sollicita librorum spuriorum et suspectorum a genuinis et pro indubiis habitis separatio, quae tanta fuit, vt subinde suspitione nimia excedere, atque in ipsos libros diuinitus in litteras relatos iniurius esse videatur; *praeterea* seueritas improbandi credulitatem aliorum, quae ex iudicio de PAPIA lato *lib. III. c. XXXVIII* aperte elucet; et ipsa *tandem* paucitas narrationum, et exigua libri moles, quam mirifice augere potuisset, si corradendis fabulis incertisque narrationibus indifferere indulgere, quam posteritati verum certumque prospicere maluisset.

(b) Verba sunt LARROQVANI l. c. p. DLXIII. quae FRICKIUS l. c. §. XII. refutaturus

LXVIII DE MIRACVLO

porum rationibus vt, si leuissime diiudicaretur, incogitanter et praecipitare scriptum esse videatur. Nam POTAMONIS *heracleopolitani* obrectatio antea inaudita, et ne tunc quidem probata, in concilio Tyri habito an. CCCXXXV demum hanc suspitionem mouit (c), de qua proinde amolienda et delenda EVSEBIVS laborare non potuit in scribenda historia christiana, quam ante annum CCCXXVI consignauit, saltem non post hunc annum scripsit (d): neque profecto in controuersia de filio DEI communi antistitum sententiae, quod ab initio non sine discrimine fiebat, refragaturus fuisset, aut grassanti et in aula familiaeque CONSTANTINI acceptissimae uenerationi imaginum obuiam iturus (e); si tantum apud ipsum ualuisse defectionis pristinae sibi obuiendae formido, aut superstitionis studio crimen expiari, obrectationes saltem effugi posse existimasset. Mirifice interea augetur hac noua EVSEBII criminatione, prioris infirmitas et certissima falsitas, sola enim euidentia innocentiae viri grauissimi, et a credula leuitate alienissimi pertinacissimo et extrema tentanti aduersario eam extorquere poruit.

§. XXXXVI.

futurus scribere forte uoluit, debuit saltem: *quis enim scripta EVSEBII non ante illum cum Potamone congressum prodisse asseuerabit?* id enim non solum indubium esse, quae hic sequuntur, demonstrant, verum etiam accusationem euerit, quae stabiliretur magis quam infirmaretur uerbis cum omissione negationis prolatis.

- (c) Occurrit huius exprobrationis mentio succincta apud ATHANASIVM in *apolog. contra arianos* c. VIII operum edit. *benedictin.* tom. I. p. CXXX, plenior, nominato POTAMONE, apud EPIPHANIVM *haeres.* LXVIII. c. VII. edit. *Petau.* tom. I. p. DCCXXXIII &c.
- (d) Quum EVSEBIVS non solum cladem LICINII, quae mense Septembri CCCXXIII accidit, uerum etiam mortem ipsius, uariasque leges post illam uictoriam a CONSTANTINO latas commemorat in historia ecclesiastica, ante an. CCCXXIII, uel CCCXXV rectius, scribi finiri saltem non potuit. Mentio autem honorifica CRISPI iussu CONSTANTINI patris an. CCCXXVI trucidati, quam in uita CONSTANTINI profus omitterit, demonstrat post illum annum CCCXXVI scribi illam non potuisse. Satis indubie sic constituit tempus scriptae historiae TILLEMONTIVS in *memoires pour seruir a l'histoire eccl.* tom. VII. p. LV &c.
- (e) Quam ob rem pessime audiit in concilio Niceno II scilicet V.

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXVIII

§. XXXXVI.

Postquam hactenus testium miraculi et numerum (§.XXXV-^{filentium} XXXVI) et conditionem (§.XXXVII-XXXXVI) disputauimus, ^{aliorum scri-} ^{ptorum.} *tertium* caput examinis eorundem relinquitur, in quo illius aduersarii testimoniorum adductorum vim vehementer imminui existimant silentio scriptorum aliorum, et coaeuorum, et proxime infecutorum, qui illud ignorare non potuerunt, quorumque pluri-
 mi interfuit, eius mentionem fieri conseruarique memoriam (§. XXIII). Vbi, qui hoc agunt, sic ratiocinantur, *primum*, licet narratio in vno tantum alteroue, paucissimis saltem, scriptoribus obuia sola testium paucitate falsi neque suspicionem, neque multo minus fidem faciat, si vel res clam gesta fuerit paucisque innotescere potuerit, vel tempore locoque acciderit, cuius scriptores aut nulli exstiterunt, aut dudum perierunt, vel ab argumento finibusque auctorum, qui aetatem tulerunt, adeo aliena sit, vt nulla necessitas et opportunitas imo ne copia quidem commemorationis sine periculo in illis locum habuerit; multo tamen aliter se rem habere, vbi contrarium plane apparet, atque et res adeo publice gesta est, vt communem notitiam effugere non potuerit; et eo loco temporeque euenit, cuius scriptores bene multi sagaces ac industrii super-
 sunt; et ita cum argumento finibusque horum scriptorum cohaeret, vt sibi ipse defuturi fuissent auctores ea commemorationis neglectione, neque id ignorare potuerint (f). *Deinde*, controuersia carere euidenciam harum conditionum omnium ad fidem historiae silentio scriptorum coaeuorum infirmandam requisitarum in miraculo controuerso, quod sine dubio et publice acciderit, atque paucis tantum secreti conficiis innotescere, communem autem notitiam latere non potuerit; et in eo populo eoque tempore euenit, cuius tot scriptores librosque superflites habemus; et adeo ad confirmandam doctrinam christianam faciat, vt huius patroni

K 3 et

(f) Si harum cautionum ratio habetur facile componi poterunt lites inter 10. DALLAEVM, 10. PEARSONIVM, MATT. LARROQVAVM, 10. LAVNOIVM, et 10. BAPT. THIEKSVM, aliosque agitatae de vi *argumenti negatiui* in historicis. conf. PET. BAYLI *diction. hist. et crit. tom. II. p. CV. DCC. LXVII. tom. III. p. DLXVIII.* et HON. DE SAINTE MARIE. *reflex sur les regles de la critique tom. I. diff. III. art. II. p. CCLY-CCLXXVI.*

et defensores sine inexcusabili causae detrimento hanc narrationem, ipsi si quid unquam e re futuram, praeterire non potuerint. Nihil *tamen* secius indubium esse hoc silentium in MELITONE, ATHENAGORA, THEOPHILO *antioceno*, CLEMENTE *alexandrino*, ORIGENE, CYPRIANO, ARNOBIO et LACTANTIO, qui miraculum, si vere accidisset, neque ignoraturi, neque praeterituri fuissent; etiamsi nulla ratio habeatur TATIANI et MINVTII FELICIS, quorum scripta dubii temporis sint, et IRENAEI, in cuius libris ea huius commemorationis opportunitas, necessitas saltem ostendi nequeat, quae in reliquis causae christianae contra deorum cultores astoribus in oculos incurrit, illis maxime, qui post TERTVLLIANVM illud miraculum perhibentem scripserunt. Consequi *exinde*, ut nisi morosi huius silentii verifimiliores rationes aliae excogitentur, ipsum miraculum eo falsi suspectum reddatur (g).

§. XXXXVII.

cuius examen
instituitur.

Quidquid ad huius argumenti examen pertinet, vel ipsa silentii disquisitione absoluitur, vel diiudicatione roboris, quod huic argumento inest, exceptionumque quibus infirmatur. In priori negotio tres scriptores perperam hic excitari nonnullis videntur, MELITO, ATHENAGORAS et CYPRIANVS. Qui has partes sustinent MELITONEM quidem largiuntur hoc miraculum praeteriisse, quod EVSEBIVS in fragmento et recensione apologiae ab ipso scriptae leges omnes imperatorum christianis fauentes ab illo productas commemorat (h), in quibus M. AVRELIJ rescriptum vel epistola hoc miraculo impetrata nulla comparer; verum post miraculum hoc perpetratum apologiam ipsius conscriptam esse pernegant, eiusque tempus, vel in anno AVRELIJ X aerae communis CLXXI, vel ipso anno CLXVIII, saltem CLXX collocant

(g) Eo redit argumentatio LARROQVANI p. DCXXXII, qui MELITONIS et ATHENAGORAE silentium urget, atque MOYLI p. DCCCLVIII &c. qui reliquorum sex scriptorum rationem habet.

(h) *hist. eccl. lib. III. c. XXVI.*

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXXI

cant (i). Qui computus omnino efficeret MELITONEM male referri ad scriptores, quorum silentio fides miraculi debilitari possit. Aegre tamen hanc supputationem illis approbabunt, qui verba MELITONIS curatius perspiciunt, quibus euidenter significatur tempore scripti libelli AVRELIVM vna cum filio COMMODO imperio romano praefuisse, atque exinde colligunt, siue in annum CLXXV, siue CLXXVI, siue quod rectius fit CLXXVII, referatur assumtio COMMODI in societatem imperii, apologiam omnino in tempus, quod victoriam AVRELIi a Quadis reportatam excipit, incidere (k). In ATHENAGORA eadem res agitur, haud felicior successu. Ad amolendam enim suspicionem falsi, in quam miraculum controuersum ipsius silentio adducitur, omnem lapidem mouent, ut huius apologiam M. AVRELIO et L. VERO non COMMODO inscriptam fuisse demonstrent. Quam opinionem,

(i) Auctoritatem *chronici* EVSEBII atque *Alexandri* s. *paschalis* secuti rationes ita subducunt WILH. CAVE *hist. litte. sacr. eccles. saec. II. ANT. Pagi crit. baron.* ad an. CLXX n. III. HENR. DODWELLVS *diff. cypr. XI. §. XXXVIII.* et IO. FRICKVS l. c. (§. XX. v) §. VII.

(k) Praeter LARROQUANVM l. c. calculos ita ponunt HENR. VALESIVS non tam in notis ad EVSEBII h. e. *lib. III. c. XXVI.* quam ad *prooem. lib. V.* ubi errorem, qui ipsi antea exciderat, emendat, SAM. BASNAGIUS in *annal. eccl. pol. vol. II. p. CLXIII. §. III.* et SEB. TILLEMONTIVS *mem. de l'hist. eccl. tom. II. p. DCLXIII.* Argumenta, quibus aduersarii sententiam suam confirmatum cunt, facile deiciuntur. Dicunt MELITONEM COMMODO imperium ominari et precari, quo igitur nondum gaudere potuit; quod tamen perinde est, ac si MELITO ipsi M. AVRELIO imperium ominatus diceretur, eadem enim locutione vtrumque patrem et filium complectitur. Addunt COMMODO aequae ac AVRELIO inscribendam fuisse apologiam, quod tamen factum haud fuisse leuiter coniciunt, ex EVSEBIO saltem nunquam probabunt. Prouocant tandem ad dignitatem caesaris COMMODO iam an. CLXVI collatam, quod tam primum ipsorum argumentum euerit, quam ad societatem imperii probandam non sufficit, quam COMMODVS per gradus obtinuit an. CLXXV in collegia sacerdotum assumtus, et tribunitia potestate ornatus, an. CLXXVI imperator creatus, et CLXXVII Augusti dignitatem consecutus.

nem, licet litteratissimorum hominum suffragiis fultam (1), nemini persuadebunt, qui argumenta vtriusque partis ad lancem exegerit, facileque animaduertet eandem horum rationibus praeponderari, qui libri scripti tempus post auspicia imperii communis COMMODI reiciunt; quod omnium felicissime demonstratum dedit celeberrimus IO. LAUR. MOSHEIMIVS (m). Ad CYPRIANVM

(1) Copiosus admodum est in ornanda hac sententia FRICKIVS l. c. §. VIII-X, quam argumentis et auctoritate HENR. DODWELLI *diff. cypr.* XI §. XXXVII IV. IOS. SCALIGERI *anim. eusebian.* p. CCXXI, atque inprimis ANT. PAGII *critic. baron.* ad an. CLXXVII et CLXXVI tuetur. Eandem defendit PHIL. LABBEVS *script. eccl.* p. CXXXVIII.

(m) in *diff. de vera aetate legationis Arbenagorae pro christianis*, quae in *biblioth. bremenensis class.* II. fasc. V p. DCCCLIII &c. occurrit, uberiorque in *Observat. sacr.* lib. I. pag. CLXXXIII ad CCXXXII, ubi in an. CLXXVII illud tempus refertur. Easdem partes communi imperio M. AVRELI et COMMODO librum vindicandi susceperunt STEPH. LE MOYNE in notis ad *varia sacra* p. CLXVIII &c. SAM. BASNAGE *annal.* tom. II. p. CLXI &c. et SEB. TILLEMONT *mem. de l'hist. eccl.* tom. II. p. DCXXXI &c. Argumentis a FRICKIO ad consultandum LARROQVANYM prolatis haud difficulter fatiunt. Primum ex inscriptione desumitur, ubi Augusti, quibus destinatur legatio, *Armeniaci, Sarmatici* et *philosophi* vocantur, quarum denominationum primam et tertiam COMMODO convenire negant, LVCI autem AVRELI COMMODI nomen VERO AVRELI fratri aequae ac filio dari potuisse perhibent. Verum haec ipsa inscriptio contrarium demonstrat. Nam ut taceamus vnius imperatorum collegarum denominationes alteri commode satis tribui potuisse, quod in appellatione philosophi apparet LVC. VERO a IVSTINO *martyre* haud maiore merito suo, quam COMMODO hic convenire possit, indubie data: tum *Sarmatici* nomen in LVCERVM prorsus non cadit, post cuius mortem ea gens demum devicta fit an. CLXX neque ante an. CLXXIII AVRELIVS illud assumpsit, quod adeo indubium est, ut aduersarii causae suae consulti ipsa verba emendare ac refingere locoque *Sarmaticorum Parthicorum* substituere necesse habuerint; tum AVRELI frater post assumptum nomen VERI in monumentis publicis numisque nunquam COMMODOVS vocatur, neque sine mentione honorifici huius nominis appellatur. *Alterum* petitur a precatone christianorum in apologia commemorata, ut filius patri in imperio succederet, quam futuram fuisse absouam arbitran-

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXXIII

NVM autem hoc numero eximendum excitari possit locus libri ad *Demetrianum* supra (§. III. i) adductus, vbi nonnullis hoc miraculum commemorare, obscurius saltem respicere, videtur. Verum vt

L

quae

bitrantur, si filius iam commune cum patre imperium gessisset. Quae tamen absurditatis accusatio in oppositam sententiam recidit. M. enim AVRELIO, qui non solum fratris iunioris, verum etiam alterius filii iacturam fecerat, haec precatio certe displicere non potuit, vt COMMODOVS in societatem imperii adlectus, successioneque certiori ea ipsa re destinatus, patri superstes summa rerum potiretur. Viuo autem L. VERO, et ante tribunitiam potestatem COMMODO collatam, christiani vtrumque Augustum, alterum certe grauissime offensuri fuissent, si successionem imperii animo votisque praecipere voluissent, atque id sibi fuissent, vt L. VERO collegam saltem decernerent. Quorum accedit non solum administrationem imperii penes AVRELIVM mansisse integram assumto licet collega filio, sed COMMODVM etiam per gradus demum supremam dignitatem consecutum fuisse, vt, si in anno GLXXVII apologia collocatur, COMMODOVS tunc tribunitia potestate, impetoria quoque dignitate ornatus, Augustus tamen creatus nondum fuerit, quod currente demum anno CLXXVII factum esse nummi demonstrant a FRANC. MEOBARBO in *imp. rom. numism.* p. CCXXXII ad an. CLXXVII producti, in quorum nonnullis verba leguntur COMMODO CAES. AVG. FIL. GERM. SARM. atque in altera parte TR. P. III IMP. II COS. P. P; in aliis vero L. AVREL. COMMODOVS AVG. TR. P. III, atque auersa parte LIBERTAS AVG. IMP. II COS. P. P. S. C. vnde satis apparet, tum scribi non debuisse a viris harum rerum gnaris COMMODVM iam an. CLXXVI Augusti dignitate ornatum fuisse; tum ATHENAGORAE precibus opportuniorem locum relinquere, si ante hanc collationem supremae dignitatis in COMMODVM, illius saltem notitiam, quam postea suscipere reputantur. *Tertium* subministrat mentio PROTEI seu PEREGRINI ab ATHENAGORA facta, cuius mors *περὶ τὴν Ὀλυμπίαν* acciderit, quod interpretantur, eadem cum libro scripto *Olympiade* seu CCXXXVI, quae an. CLXVIII finiebatur. Quae tamen verba graeca redduntur, vel in *ludis olympicis*, vel rectius ad *urbem olympiam*, vbi combustio PEREGRINI teste LVCIANO facta est: in illum certe sensum, quem aduersarii effingunt, per linguae indolem torqueri nequeunt; scribendum enim fuisset *κατὰ τὴν Ὀλυμπιάδα τῆς τῆν.* *Quartum* denique suppeditat comparatio imperatorum patris et filii cum deo patre ipsiusque filio verbo ab ATHENAGORA facta, quam

quae supra disputauimus (§. XXXII. III. i) iam non repetamus indubium esse arbitramur, in hac caussa, quae nunc agitur, miraculi fidem plus detrimenti capturam esse ex illa opinione, quam confirmationis naturam. Quodsi enim CYPRIANVS miraculosum hunc imbrem in mente habuit, parum ipsi tribuisse, et ipsa obscuriore commemoratione suspicionem incerti prodidisse videtur. Reliquorum auctorum a MOYLIO allegatorum ad silentium hoc efficiendum, examine superfedebimus, quod ipsum KINGIVM in hac accusationis parte consentientem habuit.

§. XXXXVIII.

idem absoluitur.

Quare alterum negotium nunc adgrediemur discutiendi exceptiones, quibus totum hoc argumentum infirmatum eunt patroni miraculi. *Primum* obuertunt debilitatem argumenti negatiui, seu silentii scriptorum, si ad euertenda argumenta affirmatiua, seu testimonia indubia licet paucissima adhibeatur, statuuntque plus aequo tribui huic silentio, si eo trahatur, atque omnino nihil probare, si nimium demonstrat, et vehementius, quam par est, vrgeatur (n). *Deinde* paucitatem librorum conqueruntur, suspicanturque mentionem miraculi in multis veterum scriptis, quae intercederunt, factam forte fuisse, fieri saltem potuisse, contrarium certe demonstrari non posse. *Tandem* ex scriptoribus quarti saeculi et insequentium, ipsaque varietate relationum in illis obuiarum coniciunt,

quam FAGIVS eumque secutus FRICKIVS ad amolendam potius difficultatem, qua premi se fenserunt, quam ad opinionem suam confirmandam de M. AVRELIO et L. VERO illius genero interpretantur: quo certe sensu nihil excogitari potuit coactius, et a monumentorum publicorum scriptorumque consensione, ipsaque historia alienius, quibus constat L. VERVM fratrem, nunquam filium, M. AVRELIJ vocatum fuisse: vt taceam ATHENAGORAM in ambiendo fauore captandaque gratia imperatorum occupatum duos AVRELIJ filios, quos viuo VERO habuit, praeteritum non fuisse, vt IUSTINVS *martyr* in priori apologia mentionem MARCI et LVCH non neglexit. Vnde patet, si quid iudico, clamandum omnino esse de hac opinione, imprimis si alterius sententiae praesidia in censum veniant.

(n) Hanc obiectionem FRICKIVS vrget l. c. §. VI.

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXXV

coniiciunt, plures auctores habuisse eosdem, ex quibus sua desumerint, quibus nos iam temporum iniuria caremus. Quod tam ex EVSEBIO comprobant, qui plurium scriptorum mentionem facit historiam perhibentium, licet APOLLINARIS tantum et TERTVLIANI nomina excitet (§. III); quam ex GREGORIO *Nysseno*, OROSIO ET NIPHILINO, qui narrationem ita locupletant, vt praeter TERTVLIANVM EVSEBIVMque nunc tantum superstites alios harum accessionum et diuersitatis auctores habuisse omnino videantur (o). In *prima* obiectione admittenda non morosi aut difficiles erimus. Liberaliter enim concedimus nunquam euerri et conuelli, aut falsi argui posse testimonium, ne vnicum quidem, quod plane rem affirmat, solo aliorum silentio: dummodo nemo illiberaliter et temere neget eodem infirmari aliquantum fidem narrationis, detrahique de eius verosimilitudine; si cautiones et regulae, quibus huius argumenti vsum circumscripsimus (§. XXXXII) sollicite obseruentur. Donec igitur demonstretur, vel migrari has leges in controuersia, quam disputamus, nimiumque intendi hoc argumentum negatiuum, atque adeo rationes probabiles proponantur vnde euenerit, vt tot scriptores aut ignorarent miraculum, aut eius commemorationem e re causae suae futuram negligerent; vel defecere et vacillare ipsas regulas propositas arctius circumscribendas, et rectius restringendas, vt secure adhibeatur illud argumentum: non sine ratione illorum partes tuebimur, qui hoc silentio probabilitatis certe non nihil decedere de miraculo existimant. *Alter*a obiectione dupliciter latus praebet. Neque enim scriptorum illius temporis inopia et paucitas tanta est, vt lamentabili hac querela vis argumenti infringatur. Nec cuiquam vel suspicacissimo mortali-um plus persuadebitur ea exceptione, quam posse rem ita se habere; quod quam exigui et plane nullius momenti fit ad coniciendam vel leuissimam probabilitatem nemo ignorabit. *Tertiae* autem obiectioni tria obstant. Tum ex EVSEBIO contrarium potius elucere, tantum abesse, vt illud efficiat, quod ex eo colligitur. Neque enim rem ita narraturus fuisset, vt cuius de ea ipse subdu-

L 2

bitasse

(o) Posteriores exceptiones proponit KINGIVS l. c. (prooem. c) p. DCCCLXI &c.

bitasse fidemque in medio reliquisse videatur (§. XXXIII. y); neque in re adeo mirabili et a deorum cultoribus aliter narrata reliquorum scriptorum auctoritatem praeteriturus nisi defuisset, licet prouocatione ad plures auctores neminem fefellerit, quae locum omnino habet, quoties vno plures adsunt, etiamsi in vniuersum duo tantum existant. Tum dissensionem allegatam aliunde derivari posse, ut quae non solum saepissime ex fingendi libidine profluit, verum etiam memoriae vitio frequenter satis originem debet, ubi olim lecta, aut ab aliis ex lectione dudum praeterita rem narantibus audita secure et fidenter in litteras referuntur. Alterutri certe origini longe verisimilius tribuetur insignis dissensus scriptorum sequiorum, si curatius perspicitur (§. XXXVII - XXXVIII), quam huic diuersitati primorum historiae auctorum nunc perditorum, quorum aequae ac ipsorummet superstitum fides ea coniectura mirifice labefacteretur. Tum denique rationem probabilem nullam reddi posse, unde acciderit, tam ut in tanta scriptorum multitudine a saeculo III non plures quam supra excitati (§. III-VIII), qui cum reliquorum numero collati, admodum pauci sunt, rem commemorauerint: quam etiam ut illi ipsi scriptores, qui ab aliis relata referunt, nulla accessione narrationem locupletent, quae illam verisimiliorem, aut saltem non improbabilem, efficiat. Vtrumque enim non solum fieri potuisset, verum etiam aliter concipi nequit, si plures habuissent saeculi secundi exeuntis et tertii auctores iam perditos, ex quibus aliquid haussissent.

§. XXXXVIII.

posterior or-
do argumen-
torum, quibus
miraculum
impugnatur.

Emenfis prius stadium diiudicationis testimoniorum, quibus miraculi fides nititur (§. XXIII-XXXVIII), alterum nunc ingrediendum est examinis argumentorum ex ipsa re narrata desumptorum, quibus miraculum ab aduersariis impugnatur dubiumque redditur (§. XXIII). Redeunt ea ad quatuor has difficultates, tum tantum militum christianorum numerum in exercitu M. AVRELII, si non certo falsum, admodum certe improbabilem esse; tum indubie falsam esse denominationis *legionis fulminatricis* ab hoc miraculo deductam originem; tum M. AVRELIVM ab hac victoria

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXXVII

Storia vexationem christianorum certo non defuisse; tum denique rationes patrandi miraculi sat graues deo defuisse, omnem saltem rem, etiam si verissima foret, sine miraculo peragi potuisse. Singularum rationum momenta curate perpendemus.

§. L.

Primum argumentum ab improbabili militum christiano-^{primum ar-}rum in exercitu M. AVRELIJ multitudine desumptum, si recte in-^{gumentum}struitur, duabus partibus constat. Ita enim ratiocinantur, qui hunc ^{proponitur.} nodum connectunt, insignem et memorabilem militum CHRISTI doctrinam publice professorum multitudinem in singulis miraculi narrationibus perhiberi, arque adeo recte cohaerere cum reliquis historiae partibus ut ea deiecta, vel ad paucitatem et exiguitatem redacta, omnis illius fides vacillet. Integram legionem *christianam* memorari ab APOLLINARI ET EVSEBIO (§. III), XIPHILINO (§. VII) atque NICEPHORO (§. VIII); GREGORIVM autem *Nysse- num* adeo augere hunc numerum, ut maiorem exercitus partem christianis constituisse existimare videatur (§. V). Tantum vero numerum christianorum in M. AVRELIJ exercitu militare potuisse tribus rationibus pernegant. *Vnam* petunt a paucitate christianorum in vniuersum omnium eo tempore et illis maxime locis, vbi AVRELIJ copiae ad hoc bellum collectae et resectae fuerunt, sine dubio maiori, quam ut memorabilis militum numerus ex illis constari potuisset. *Alteram* a fuga militiae, quam christiani veteres mirifice abhorruerunt et auersati sunt. *Tertiam* addunt ex indole M. AVRELIJ depromptam, et semper in christianos grauis, et in hoc maxime bello apparando mirifice superstitiosi diuinitatumque religionibus addictissimi. Vnde colligunt non solum hanc narrationis partem certissime conuelli, verum etiam reliquas recte connexas, omnemque relationem veri dissimilem reddi, ipsamque scriptorum miraculum perhibentium fidem perquam debilitari (p).

§. LI.

In discutienda hac argumentatione ab altera illius parte examen illius initium faciemus, rationes aduersariorum subducturi. In *prima* instituitur.

L 3

ratione

(p) Copiosissimus est in hoc argumento vrgendo deducendoque MOYLE l. c. p. DCXXXVIII ad DCCLVII.

ratione tria agunt. Et vniuersum Christi populum ita imminuunt, vt illum ad eximiam exiguitatem reducant; et rure atque in agris, vbi legiones earumque supplementa conscribi maxime solebant, maiorem quam in vrbibus fuisse christianorum paucitatem contendunt; et illas inprimis terras, quarum praesidia AVRELIVS ad hoc bellum deduxit, et vbi legiones refecit, omnium minime christianis abundasse affirmant. Primum alterumque horum argumentorum MOVLIVS et KINGIVS abundantissime disputarunt, licet admodum vereor ne lectorem dubium multoque incertiozem, quam ante fuerat, de vera populi christiani antiquissimi magnitudine relinquunt, et vterque partium studio abreptus modum excessisse verique limites transisse videatur (q). Tertium vero fortius intendi felicisque vrgeri poterit, quam adhuc factum est. Constat enim ex certissimis illius temporis monumentis bellum a Marcomannis focisque motum incidisse in ipsum finem belli parthici, licet M. AVRELIVS satis diu eius pericula et detrimenta dissimulaerit ad instaurandas vires non solum diuturniori expeditione parthica admodum exhaustas, verum etiam grauissima fame et peste, quae orientem prius depopulata an. CLXVI occidentem peruasit, et aliquot annos deuastauit, misere attritas ac pene absurtas; tantamque fuisse illius belli apparandi militisque legendi difficultatem, vt AVRELIVS necesse habuerit an. CLXX, et rerum aulicarum cultusque instrumentorum in foro TRAIANI publicam vendi-

- (q) Virget MOVLIVS l. c. p. DCXXXX calculum BURNETI, quem de coetu christianorum saec. III Romae commemorantium ex catalogo clericorum in epistola CORNELII obuiò duxit in *epist. itiner. part. II. p. CLIII* &c. *edit. germ.* cui KINGIVS PLINIVM, TERTVLLIANVM, EVSEBIVM, ipsumque LVCIANVM historiamque vexationum publicarum opponit l. c. p. DCXXXVIII &c. Quae deinde vltro citroque proferuntur, vel ad impugnanda vindicandaque haec testimonia pertinent, vel a digressio- nibus prope absunt parum profuturis ad causam, quae agitur; quo re- fero longam disquisitionem de sede potiore populi christiani *Ephesi* ne, an *Romae* collocanda, numerosiore ne in oriente an occidente ciuitate Christi. In dimetiendis magnitudinibus incassum disputabitur, donec de mensura conueniatur, atque aliquid certi constitutur, ad quod reliquorum maior minorue quantitas comparata exigatur.

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXXVIII

uenditionem facere, et seruos, gladiatores, ipsosque *Dalmatiae* et *Durdaniae* latrones armare, nouumque militum delectum integro triennio apud *Carnutum* iugiter habere (r). Orientem igitur copias peste iam multum imminutis non nudauit, tantamque earum multitudinem ibi reliquit, ut *CASSIO* ad bellum in *Arabia*, *Aegypto* et *Africa* iisdem his temporibus feliciter gerendum, annoque *CLXXV*. imperium capeffendum suffecerint; neque omnes occidentis copias in *Pannoniam* deduxit, quum sub ipso hoc bello in *Hispania* et *Lusitania* ingentes seditiones supprimendae fuerint: sed proximas duntaxat legiones per vicinas terras resectas hosti opposuit. Vnde improbabilior omnino redditur exstantior christianorum in hoc exercitu multitudo, quum illae prouinciae eo tempore reliquis imperii romani terris christianorum frequentia indubie multum concefferint.

§. LII.

Altera ratio a communi veterum christianorum horrore idem contumilitiae (§. L) uehementius, quam par est, intenditur. Neque enuatur. nim euinci potest, hanc quorundam opinionem vniuersum christiani populum vnquam occupasse aut effecisse, ut etiamsi a voluntaria

(r) *EVTRUPIVS* *breu. lib. VIII c. VI* haec habet. *Bellum ipse vnun gessit marcomanicum, sed quantum nulla memoria fuit, adeo ut punice conferatur, nam eo grauius est factum, quod vniuersi exercitus romani perierunt. Sub hoc enim tantus casus pestilentiae fuit, ut post victoriam persican romae ac per italicam prouinciasque, maxima hominum pars, militum omnes fere copiae languore defecerint. Ingenti ergo labore et moderatione, cum apud Carnuntum iugi triennio perseuerasset, bellum marcomanicum confecit, quod cum his quadi, vandali, sarmatae, sacui, atque omnis barbaria commouerat &c.* *OROSIUS* autem *lib. VII c. XV* haec scribit: *Secura est lues plurimis infusa prouinciis, totamque Italiam pestilentia tanta vastauit, ut passim villae agri atque oppida sine cultore atque habitatore deserta in ruinas siluasque concesserint. Exercitum vero romanorum cunctasque legiones per longinqua late hiberna dispositas ita consumtas ferunt, ut marcomanicum bellum, quod continuo exortum est, non nisi nouo delectu militum, quem triennio iugiter apud Carnutum M. ANTONINVS habuit gestum fuisse referatur.*

taria militia aequae ac dignitatibus ambiendis et magistratibus capeffendis abstinuerint, in delectu militum publico necessaria et coacta stipendia facienda detrectarent (s): neque in hac publica calamitate militumque difficultate sine grauissima offensione imperatoris id facturi aut impune latari fuissent christiani. Tertiae rationi a superstitiosa M. AVRELIJ cura placandi deos conciliandique sibi ad hoc bellum feliciter conficiendum diuinitatum fauorem, odioque in christianos numinum contemptores insensissimum, omne robur detrahitur calamitosissima illius temporis difficultate militumque inopia (§. LI). Fuerit enim AVRELIVS christianos perosus, quod non inficiabimur, putaueritque diuinitatibus inuisos; nihilofecius ergastulorum mancipia ipsosque latrones publicos apud se gratiosiores diisque acceptiores habuisse non existimabitur. Neque in eiusmodi discriminibus imperatores, licet ipsi religionum studiosissimi, militum doctrinas et opiniones admodum curabunt, aut ubi copius indigent, hominibus diuersa sentientibus, et errore aliquo infectis, missionem dabunt.

§. LIII.

atque finitur.

Restat prior pars obiectionis (§. L), non sine examine dimittenda. Neutrum enim dubio caret, quod in ea fidenter et speciose pronuntiatur. Integram legionem christianam plerique auctores silent TERTVLLIANVS (§. II), EVSEBIVS in *chronico* (§. III), OROSIVS (§. VI), neque ex APOLLINARI apud EVSEBIVM

- (s) Latissime se diffundunt MOYLIUS et KINGIVS in hac quaestione agitata Lc. DCXXXIII &c. &c. DCLXXXII &c. &c. DCCXXXVI &c. &c. neque tamen prior lectoribus persuadent, veterimos christianos, quos inuidiosa comparatione cum fanaticis recentioribus, et *quakerorum* in primis turba onerat, in illam opinionem concessisse vniuersos. Cuius argumentis discutendis hic superfedemus, quod integram controuersiam peculiari dissertatione propediem proditura examinabimus. Vindicatum iuerunt christianos ab hac accusatione HVG. GROTIUS *de iure belli et pacis lib. I. c. II.* DIONYS. PETAVIVS *dogm. theol. tom. III diff. eccles. lib. II. c. II. p. CLXXXVIII.* IOS. BINGHAM *origg. eccles. lib. XI. c. V. §. X. vol. III. p. CCXXX &c.* atque HERM. WITSEVS l. c. (§. XX. k) §. XXXII-XXXV.

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXXXI

BIVM (§. III) quidquam illius efficitur (t). Potuisset certe tota legio nomine a miraculo insigniri, etiam si illud a parte tantum legionis aut aliquot illius militibus patratum fuisset. GREGORIVS autem *Nyssenus* (§. V) neque legionis mentionem facit, neque in hac disquisitione momentum trahit, quum narratio ipsius a reliquorum scriptorum relatione adeo recedit, vt nonnullis eandem rem gestam perhibere non videatur (§. V. n. XXXVII). Praeterea infirmior est ipsa ratiocinatio, quam vt ad litem dirimendam multum valeat, Multitudo et numerus militum christianorum quantuslibet vel quantuluscunque fuerit, rem ipsam non variabit, neque ita cum reliquis historiae partibus cohaeret, vt fidei illius quidquam verendum prius sit, quam euincatur in castris M. AVRELI christianum militare potuisse proforus neminem.

§. LIIII.

Secundum, quod miraculo opponitur, argumentum tria comple-
 titur; tum legionem *melitenianam* seu *melitinam* vocatam romanis fu-
 isse nullam; tum *fulminatricem* iam TRAIANI ipsiusque AVGVSTI tempo-
 re hoc nomen gessisse; tum denique hanc ipsam legionem *fulminatri-*
 cem expeditioni *marcomannicae* non interfuisse (u). Ad *primam* obie-
 ctionis partem mouentur narratione EVSEBII, qui diserte preces miracu-
 losas legionis *melitinae* militibus tribuit (§. III), atque XIPHILINI, qui ab
 hac opinione prope abest, dum affirmat MARCVM habuisse vnam legio-
 nem ex militibus *Melitenes* (§. VIII): quod vtrumque testimoni-
 um conuelli existimant aduersarii, si demonstratum dederint nullam
 romanos habuisse huius nominis legionem. Quod triplici via tenta-
 tur. Vnam aperit ipsa vocis, vt apud EVSEBIVM scribitur, deriuatio.
 Nam *μελιτινός*, neque a *Melitene* seu *Melitine*, vt ab aliis scribitur,
Cappadociae seu *Armeniae minoris* ciuitate, neque ab insula *Melite*
 deduci potest, prior enim deriuatio requiret *μελιτινάιος*, altera au-

secundi argu-
menti pars
prima propo-
nitur.

M tem

(t) cf. KINGIVS l. c. p. DCLVIII &c. neque MOYLIYS p. DCCXXX &c. habuit, quae
 opponeret, vnde ad accusationem diffensionis delabitur, quam supra iam ex-
 aminauimus (§. XXXVII-XXXVIII) conf. praeterea WITSIYS l. c. (§. XX. x)
 §. XXXVI-XXXVIII, cuius tamen argumentum a *Thebaea* legio-
 ne desumptum paullum suspicioribus aduersariis non satisfaciet, qui il-
 lam aequae dubiam habebunt, atque hanc *fulminatricem christianam*.

(u) Vrget has difficultates MOYLIYS l. c. p. DCCLVIII. DCCLX &c. &c. et
 DCCLXVIII &c. &c. et LARROQVANS l. c. p. DLXXXIII &c. &c.

tem efficeret *μελιταιός* (v). Qui *alteram* ingrediuntur ad stationem legionis fulminatricis prouocant, quae sine controuersia admodum diu in *Cappadocia* ad urbem *Melitenem* commorata est, vnde colligunt eandem *melitenianam* appellari non potuisse, quod *romani* neque legiones in illis locis, vbi conscriptae fuerunt, collocare, neque a regionibus, quibus praesidio fuerunt, denominare consueuerunt (w). *Tertia* tutius ibitur ad rem efficiendam. Nam quum neque in catalogis legionum romanarum vsquam compareat *meliteniana*, neque ex scriptorum lapidum nummorumque monumentis illius vestigium eruat (x), nihil relinquitur, quam vt perperam effectam fuisse denominationem ab *APOLLINARI* atque a stationis loco desumptam existimemus.

§. LV.

altera illius
pars efficitur
vna cum ter-
tia.

*Alter*a argumenti pars nemini hodie dubia est. Constat enim ex inscriptione *tergesina* (y) legionem XII iam *TRAIANI* tempore nomen *fulminatricis* gessisse, ex *DIONIS* autem catalogo (§. LIII. x) apparet iam sub *AVGVSTO* hanc legionem sic fuisse appellatam. Ad *tertiam* vero partem efficiendam *primum* ponitur, legionem *fulminatricem*, seu vt *RUFFINVS* reddidit *fulmineam*, eandem fuisse cum *duodeci-*

- (v) Haec obiicit *IOS. IV. SCALIGER animadu. in chronol. Eusebii.* p. CCXXXIII ed. MDCLVIII, cui tamen *CLAVD. SALMASIVS* satisfecit in *not. ad Capitolini Marcum* c. 24 vbi ostendit ex *STEPHANO* urbem non *μελιταιήν* sed *μελιτινήν* dictam fuisse ciuesque *μελιτινούς*.
- (w) Sic sollicitat hanc denominationem *HENR. VALESIVS* *amor.* III. ad *Euseb. hist. eccl.* lib. V. c. V. atque ad *RUFFINVM* simul prouocat, qui in vertenda hac historia denominationem legionis *melitenianae* omisit, quam falsam et effectam fuisse sciebat.
- (x) *DIO CASSIVS* *hist. lib.* LV edit. *Wechel.* CIOCCVI p. DLXIII indicem exhibet legionum XVIII, quae ab Augusti imperio ad suum tempus superfluerant, aliarumque XIII postea conscriptarum. Inscriptio *capitolina* duplex in *thes. gruteriano* ed. CIOCCVII obuia p. DXIII sistit vna quidem XXX altera XXXIII legiones, praeterea eiusdem *thesauri ind.* c. VI. p. XXVIII &c. legionum romanarum nomina varia proponuntur ex inscriptionibus; in *Mediobarbi num. imp.* autem p. DCIII. ex numismatibus: ex quibus catalogis *meliteniana* prorsus abest.
- (y) Quam exhibet *SCALIGER anim. ad Euseb. chron.* p. CCXXXIII et *thes. gruter.* p. CLXXXIII n. III, nec non *BARONIUS annal. tom.* II. p. CCVII ed. antwerp.

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXXXIII

decima, quod bene multis antiquitatis monumentis comprobatur (z), neque a miraculi patronis negatur (a). *Deinde* ex antiquioribus monumentis ostenditur hanc legionem XII sub NERONE militasse in *Armentia* (b), postea interfuisse expeditioni *Iudaicae* (c), atque inde in *Armeniam* atque *Melitenem* remissam fuisse (d), ibique haesisse tempore DIONIS (§. LIII. x), neque posthaec locum mutasse (e). Vnde tandem colligitur, hanc legionem verosimillime abfuisse ab expeditione *marcomannica* M. AVRELII. Quod praeterea confirmatur, tum ipso testimonio litterarum commentitiarum AVRELII (f); tum militum cogendorum difficultate supra demonstrata (§. LI) accedente imprimis testimonio DIONIS, qui perhibet (§. LIII. x) M AVRELIUM duas novas legiones conscripsisse *Italicas* vocatas easque in *Norico* et *Rhaetia* disposuisse; tum denique cognomine *antoninianarum*, quod nonnullae legiones gesserunt, vt *leg. I italica adiutrix* (g); *leg. II italica* (h); *leg. VI ferrata, gallica, victrix* (i); *leg. VII hispanica*

M 2

- (z) Praeter testimonia DIONIS et columnae *capitolinae* (§. LIII. k) quatuor inscriptionibus id comprobatur in *thes. gruter.* obuiis p. CLXXXIII n. III. DXXXXVII n. VI. DLXVII n. X et MLXXXX n. XIII.
- (a) BARONIVS, WITSIVS, FRICKIVS atque KINGIVS idem sentiunt.
- (b) Teste TACITO *annal. lib. XV c. VI.*
- (c) Perhibente TACITO *histor. lib. V. c. 1. conf. thes. grut. p. CIDLXXXVI. n. III.*
- (d) Auctore IOSEPHO *de bello iudaico lib. VII c. XVIII* et SVETONIO in *Vespas. c. VIII* conferatur de perpetuo hoc praesidio prope *Melitenem* collocato PROCOPIVS *caesar. de aedific. lib. III. c. III. edir. ven. p. CCCXXXI. et lib. I. c. VII p. CCCIII.*
- (e) Quod praeter *itinerarium ANTONINI* comprobatur testimonio *notitiae imperii* ed. GVID. PANCIOLOLI an. CIDIOVIII p. LXXXVIII.
- (f) Si quid ponderis trahere potest epistola exhibitae (§. XVII), postquam spuriam esse demonstrauimus (§. XXVIII). Memoratur in ea legiones *prima, decima, gemina* et *seventariorum*; quod postremum nomen sine dubio *leg. X. frenensem* dictam indicare debuit, tertium vero peculiarem legionem aegre significat, sed aliis nominibus additur, vt adeo vel ad praecedentem legionem X vel *frenensem* referatur, et AVRELIVS non quatuor sed tres tantum legiones in exercitu habuerit.
- (g) Occurrit hoc nomen *leg. I seu italicae* in *thes. grut. p. CIII n. VI. quo legio a M. AVRELIO recens conscripta (§. LIII. k) indicari potuit.*
- (h) in *thes. gruter. p. CIDLXVIII n. II.* quod nomen aequè vt praegressae primae legioni recens collectae inditum fuisse videtur.
- (i) *ibid. p. LXXXII. n. II.*

ca (k), leg. VIII *hispanica* (l), leg. X *fretensis* (m), leg. XIII *germanica* (n); et leg. XXII *primigenia* (o), vnde admodum probabilis coniectura enascitur, has octo legiones, nonnullas saltem, interuisse expeditioni *antoninianae*, quam M. AVRELIVS aliam, quam contra *marcomanos* sociosque praefens suscepit nullam, atque ex re feliciter gesta cognomen accepisse.

§. LVI.

primae par-
tis examen in-
stinuitur.

Vindiciarum nunc ratio habenda est, quibus de hoc impetu, vel declinatione effugiendo, vel infringendo satagunt miraculi defensores. *Primae* parti obiectionis, quod obuertant, habent omnino nihil praeter excusationem APOLLINARIS eumque secutorum EVSEBII et XIPHILINI, quos in legione a loco stationis et praesidii vulgo denominanda errasse fatentur, a leui hac hallucinatione causae suae nihil admodum veriti (p). Verum vt ingenuè dicamus, quod res est, ipsa omnino miraculi fides ex hoc errore principum scriptorum, quorum auctoritate nititur, insigni detrimentum capit. Ipsi enim ea re non solum suspicionem faciunt, vel supinae incuriae, vel grauioris ignorationis rerum romanarum: sed nimis etiam narrationis originem occasionemque opinionis produunt, quam ex magnifico legionis XII nomine hariolando hausisse videntur (§. XXXXI), quod XIPHILINVS satis palam facit (§. VII.).

§. LVII.

Obiectio pri-
ma contra sec-
dam, et tert. par-
tem argumen-
ti.

Ad secundam et tertiam obiectionis partem, non conuellentiam, sed effugiendam varia tentant, atque triplicem inprimis viam insunt. Qui ad solam ignorationem alius originis nominis huius prouocant, et difficultatem dissimulant aut ignorant, et iniquius agunt. Oedipo enim et vate opus foret ad origines nominum constitutas, quibus singulae legiones romanae insignitae fuerunt. Licet igitur spatiosissimus coniecturarum campus pateat ad diuinandam denominationis

(k) ibid. p. CCLX. n. I.

(l) ibid. p. CVIII. n. I. p. III n. VII.

(m) ibid. p. CIXLVIII. n. II. p. XII. n. VIII.

(n) ibid. p. V n. III p. CCLVIII n. III p. DXXVIII n. VIII p. DXIII n. XIII.

(o) ibid. p. VI n. III p. LXXXVII n. III.

(p) Facit id KINGIVS l. c. p. DCCLXVII.

LEGIONIS FULMINATRICIS. LXXXV

tionis illius occasionem ortumque (q), praestabit iniquissimum postulatam indignari, quam ingrediendo hoc stadium confirmare. XIPHILINI saltem refutatione DIONIS (§. VII) nihil cogitari potest ineptius, et a veri specie alienius, neque aliud agit, dum illum mendacii voluntarii inculcat, quam ut semetipse in hanc suspensionem adducat, quam ob rem ab acerrimis historiae controuersae defensoribus deseritur.

§. LVIII.

Altera via coniecturis absoluitur, quae duplicis generis sunt. Obiectionis Nonnulli plures fuisse legiones hoc nomine insignitas existimant. Quod tum nummis *golezianis*, tum testimonio CONSTANTINI *porphyrogenetae*, tum ipsa legionis denominatione, qua *gemina* vocatur, aliis persuasum eunt; atque exinde alterutrum colligunt, vel a M. AVRELIO hoc nomen, quod legio XII iam antea gesserat, huic christianae bene meritae simul attributum, atque commune factum fuisse; vel legionem XII, atque hanc fulminatricem post tempora M. AVRELIJ in vnam coaluisse, cui illud nomen haeserit (r). Alii perspecta illius opinionis difficultate speciosus coniecere sibi videntur, confirmatum hac occasione instauratumque fuisse pristinum nomen, quod legio antiquitus gesserat, ob omen feliciter impletum (s). Neutri tamen coniectu-

M 3

iectu-

- (q) Probabiliores huc redeunt, legionem nomen habuisse vel ab insigni, quae praeter aquilam singulis legionibus peculiariter et propria fuisse nummis GALLIENI comprobatur, cons. IO. VALLANTII *num. imp. rom. tom. II* p. CCCLXVIII-CCCLXXVI; vel a figura fulminis in scutis comparantes; vel a *Macedonum* consuetudine, ex quibus conferri reparari saltem potuit legio; vel a IOVE, quod multarum legionum nomina diuinitatibus debebantur, ut denominationes legionum *apollinaris, martiae, primigeniae, mineruae* testatissimum faciunt.
- (r) In hac sententia est BARONIUS (§. LV. y), et WITSIVS (§. XX. x) §. LVII, qui tamen mirifice fallitur dum scribit: *temerarium foret scriptorum omnium christianorum fidem sollicitare, qui consensu tradunt dictam esse hanc legionem fulminatricem ob fulmen et nimbos precibus suis impetrata.* Ad solum enim APOLLINAREM apud EVSEBIUM redit haec consensio, et recentiorum XIPHILINUM illius auctoritatem secutum. Neque KINGIVS ab eadem abest l. c. p. DCCLVIII.
- (s) Priori opinione relicta KINGIVS in hanc concedit l. c. p. DCCLXVII, a qua BARONI coniectura postrema parum abhorret, qua opinatur M. AVRE-

LIVM

iecturae probabilitas constat. In *priore* tam argumenta prolata deficiunt, quam ipsae opiniones, quae inde eliciuntur, haud facile cuiquam approbabitur, qui adhuc disputatorum rationem habet. HVB. GOLTZIVS, ex quo nonnulli sex legiones fulmineas excitant, apud rei nummariae gnaros fidem dudum decoxit (t), neque diuersae legionis denominationes, quas nonnullae habuerunt complures, diuersas legiones efficiunt. In CONSTANTINI testimonio apud SCALIGERVM obuiò, quod ΜΟΥΛΙΟ copia libri destituto crucem fixit, corruptio indubia apparet, neque, si genuinum foret, plures legiones fulminatrices demonstraret (u). In eo enim est scriptor augustus, vt nouitatem *thematum* in distributione prouinciarum romanarum ostendat, quam ob rem pristinam antiquitatis consuetudinem commemorat disponendi legiones in prouinciis praetoribus non subiectas, quae temporum successu a regionibus nomina traxerint, his verbis: *ἀλλὰ πρῶν καὶ κατ' ἀρχαῖς τὰ γέγονα τινὰ, καὶ λεγεῶνες ὑπῆρχεν ἀναγεγραμμέναι κατ' ἔθνος, ὡς ἡ λεγεὼν ἢ τῶν μ' μαρτύρων, καὶ ἄλλη πισιδική, καὶ ἑτέρα θετταλική, καὶ ἄλλη ἄλλως ἀνομασμένη* (v). Vbi dubio caret, tum plurium legionum diuersarum mentionem fieri; tum verba *ἐλέγετο κεραινο-*

LYM hos milites aliarum legionum fulminantium nomine insignitos in legionem *fulminatricem* allegisse, cui illud nomen ea re inflauratum confirmatumque fuerit, quod verisimilius statueretur si probari illa ratione posset hanc *fulminatricem* legionem in exercitu AVRELIJ adfuisse.

- (t) In primis in censu legionum romanarum ex nummis agendo, postquam VAILLANTI ET MEOBARBI collectiones ne in ANTONII, SEVERI ET GALIENI quidem nummis, qui frequentissima legionum mentione referti sunt, ne vnam quidem fulminatricem exhibent.
- (u) SCALIGER l. c. (§. LV. γ) haec habet: *est et alia legio fulminatrix CONSTANTINO porphyrogenetae: ὡς ἡ λεγεὼν ἢ τῶν μ' μαρτύρων ἐλέγετο κεραινοβόλος, καὶ ἄλλη πισιδική.* vnde MOYLIUS l. c. p. DCCLXIII se extricare non potuit, immo ipsam *pisidicam* pro alia fulminatrice habuit, quod ne SCALIGERO quidem in mentem venit, licet reliqua verba perperam interpretur.
- (v) in *operibus* CONSTANTINI porphyrogenetae a IO. MEYRSIO editis lib. I. de *thematibus* p. II, quae latine sic redduntur; *olim vero et ab initio, legiones quaedam per singulas prouincias distributae exstiterunt, quemadmodum legio XXXX martyrum, et alia pisidica, et alia thessalica, aliaeque aliter vocatae.*

LEGIONIS FVLMINATRICIS. LXXXVII

κεραυοβόλος adeo abesse a textu, vt cum reliquis connexa nullum plane sensum fundant, et omne sermonis filum abrumpan; tum glossema ex PROCOPIO desumptum nihil indicare, quam hanc legionem XXXX martyrum eandem esse cum fulminatrice (w). Tantum igitur abest ille locus a plurium legionum fulminatricium demonstratione, vt potius communem constantemque graecorum sententiam de legione XII in *armenia* collocata hoc nomine insignita comprobet. Denominatio legionis *geminæ* (x), non duas fuisse legiones fulminatrices demonstrat, sed vnam illam duodecimam fulminatricem constituisse duabus legionibus antea diuersis, quae ob exiguitatem in vnam coerint (y). Quod tamen iam ante VESPASIANVM factum fuit, et verisimillime sub AVGVSTO, quum in ANTONII exercitu legio XII compareat (z), quo debellato illae XVIII legiones a DIONE (§. LIII. x) recensitae delectu et supplemento ex reliquis facta institutae fuerunt (a).

- (w) Quum ex PROCOPIO (§. LV. d) consiterit legionem XXXX martyrum fuisse duodecimam, aliunde autem notum fuerit gessisse leg. XII nomen *fulminatricis*, facile fieri potuit, vt aliquis margini adleuerit *ἐλέγετο κεραυοβόλος* quae verba, si ad textum pertinerent, legi deberent, ἢ καὶ κεραυοβόλος ἐλέγετο. Si SCALIGER illius loci ex PROCOPIO conscius, aut memor fuisset, neque ita suspicari potuisset aliam hic commemorari legionem fulminatricem, neque MOYLIVM, qui ex PANCIROLLO haec perspecta habuit, inducere vt legionem aliquam *psidicam* fulminatricis nomine venisse existimaret.
- (x) Quae in *thes. grut.* occurrit p. CIXLXXXVI n. IIII. vnde apparet eam iam VESPASIANI tempore geminam fuisse.
- (y) Quod DIO CASSIVS palam facit l. c. (§. LIII. x).
- (z) MEDIOBARBVS l. c. (§. LIII. x) p. XX. duas commemorat ANTONII legiones XII.
- (a) Argumentum, quod praeter commemorata RINGIVS l. c. p. DCCLVIII ad colorandam opinionem improbabilem profert ex *notitia imperii*, quae mentioni legionis *fulminatricis* adiciat stationis commemoratio-nem, eaque re subindicit aliam existisse legionem huius nominis alibi dispositam, ex ipsa hac *notitia* satis aperte conuellit, in qua non solum nusquam alia comparet, licet omnium legionum illius temporis index exhibeatur, sed singulis legionibus locus praefidii apponitur, quae eam ob rationem, si quid valeret, duplicarentur omnes.

AESTIMATISS. RESPONDENTI

SAL. PLVR. DIC.

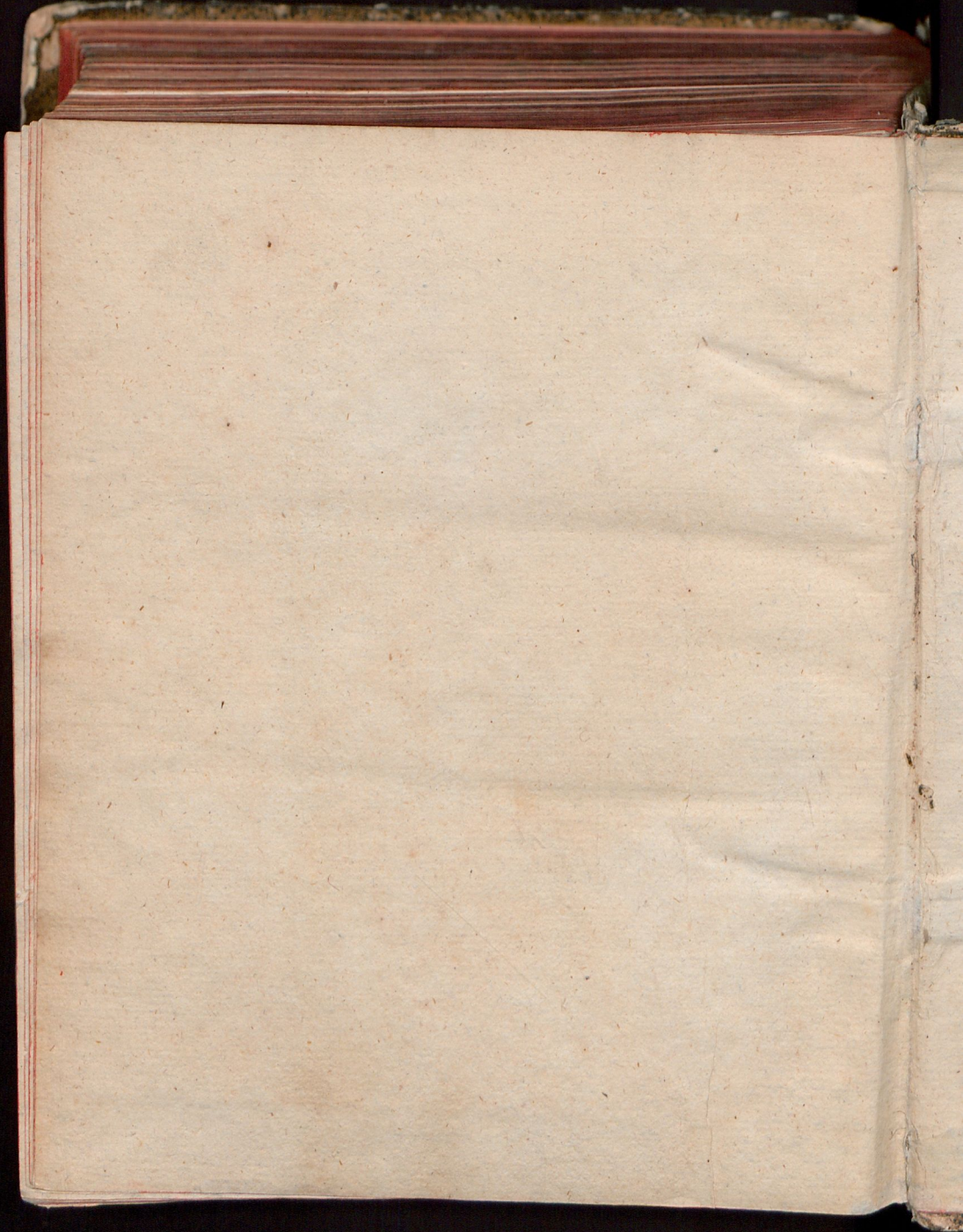
PRAESES.

Primus prodis in arenam publicam ex palaestra domestica, quae hanc aestatem exercitatum TE una cum delectis commilitonibus tenuit, atque etiam dum exercet. Quorum hic censum agam, ut et TIBI mihiq; memoriam gratissimi temporis in doctrinis sacris curatius disputandis consumpti prospiciam, et opportunitatem nanciscar publice praedicandi ingenia excitatoria, virium contentionem, proficiendiq; ardorem, quem mihi approbarunt, non quidem omnes aequalem, singuli tamen laudabilem. Si a TE discesseris, hi sunt, ex litterarum ordine dispositi: MAGNVS ALOPAEVS Wiburgo Finnis, ANDR. ARENDS Holfatus, GE. HENR. BORZ Prussus, IO. GOTTLIEB CALOV Writzenis Meso-March. DETHLEV CHEMNITIVS Holfatus, CHRISTI. CHRISTO. CLAVSIVS Frohla-Magdeb. MARCVS CLODIVS Danus, ERICVS COLSTRVP Norwagus, IO. FRID. DANNEIL Quedlinb. FRID. THOM. FÖRSTMAN Westphalus, CHRIST. FRID. IERICO Wettinensis-Magdeb. IO. LVD. KEMPE Frisius, IO. NIC. KIRCHHOFF Magdeb. IO. HENR. MEYENBERG Clausthalia Hannouer. CHRIST. IAC. NEVMEYER Magdeb. GARRELT CONK. POPPEN Aurica-Fris. M. IO. BARTH. RIEDERER Noricus, HENR. IO. SACHSENSCHE Elfsalimburgensis, GE. DAV. SAHLER Montisbelgardensis, THEOD. WILH. SCHVLTZE Tremonianus, CHRISTO. IOS. SVCCRO Regiom. Marchicus, CHRIST. WILH. WEISSENBORN Pomeranus. Habes nomina hominum, in quibus bene multi ad praeclara quaevis emittuntur, quorumque nonnulli breui TE excipient in cathedra tirocinia publica postituri. Aemulaberis illorum industriam et progressus, atque ut morum integritate, bonae mentis studio et laborum assiduitate aliis exemplo fuisti, ita in posterum TIBI constabis, et optimam spem, quam patronis, praeceptoribus, TVISQUE fecisti, sustinebis ac superabis. Quod iussus a sanctiore regiminis Magdeburgici curia legum regiarum de alumnorum publicorum speciminibus academicis obseruantissima, ante vltima stipendia disputabis, vtrique nostrum labor properandus fuit, occupationum aliarum varietate distractis. In publico conspectu partes TVAS recte obibis, neque ego meis deero, ut defensionem facilem TIBI et securam praestem. Reditum in patriam, quem meditaris, precor auspiciatissimum. Faxit DEVS O. M. ut in summa ingeniorum civitati sacrae profuturorum difficultate bonae frugis iuvenes litterarum studia feliciter tractent, omnesque, qui ingenio et litteris valent, causae divinae vindicentur, TVque imprimis laborum fructus capias e re TVA et utilitati publicae feras uberrimos. Dedi Halae ad Salam in acad. Frid. d. XVII. Aug. C1D10CCXXXI.

00 A 6398

ULB Halle
002 916 606

3

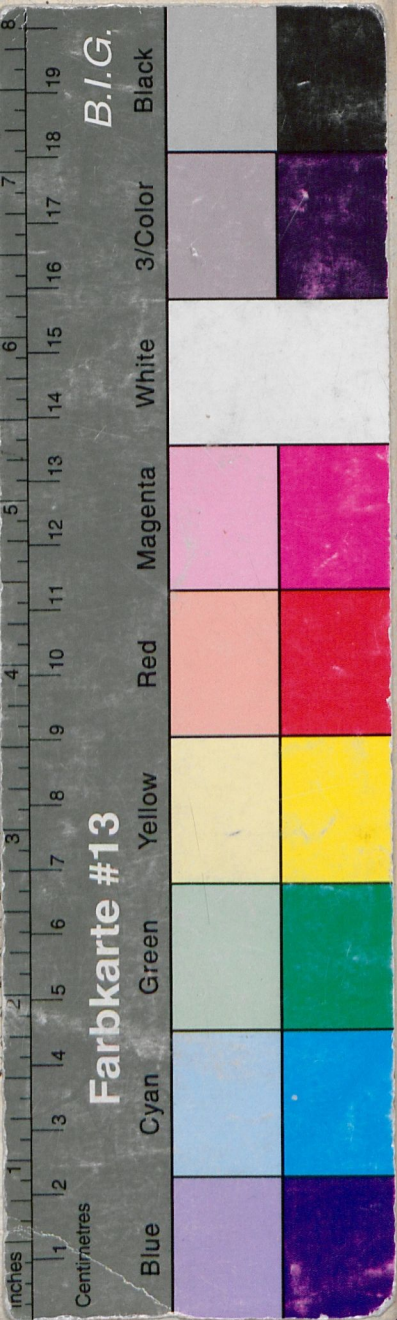
Sb.

44

EXAMEN
**MIRACVLI LEGIONIS FVLMI-
NATRICIS**

CONTRA
THOMAM WOOLSTONVM.

DISSERTATIO III.

QVAM
PRAESIDE
SIGISM. IACOBO BAVMGARTEN
THEOL. D. ET PROFESS. ORDIN.
D. AVG. MDCCXXXI.

H. L. Q. C.
DEFENDET
ARETIN ISRAEL BANDELOW
MAGDEBVRGENSIS

HALAE MAGDEBVRGICAE
SVMTIBVS IO. ANDR. BAVERI, MDCCXXXI.

